Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 20ής Ιανουαρίου 2022*

«Αίτηση αναιρέσεως – Κρατικές ενισχύσεις – Ενισχύσεις υπέρ αερολιμένων και αεροπορικών εταιριών – Απόφαση η οποία χαρακτηρίζει τα μέτρα υπέρ του αερολιμένα Frankfurt-Hahn κρατικές ενισχύσεις συμβατές με την εσωτερική αγορά και διαπιστώνει ότι δεν υφίσταται κρατική ενίσχυση υπέρ των αεροπορικών εταιριών που χρησιμοποιούν τον αερολιμένα αυτόν – Απαράδεκτο προσφυγής ακυρώσεως – Άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ – Φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο η επίδικη απόφαση δεν αφορά άμεσα και ατομικά – Αποτελεσματική δικαστική προστασία»

Στην υπόθεση C-594/19 P,

με αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 56 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ασκήθηκε στις 2 Αυγούστου 2019,

Deutsche Lufthansa AG, με έδρα την Κολωνία (Γερμανία), εκπροσωπούμενη από τον A. Martin-Ehlers, Rechtsanwalt,

αναιρεσείουσα,

όπου οι λοιποί διάδικοι είναι:

η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, εκπροσωπούμενη από τους T. Maxian Rusche και S. Noë,

καθής πρωτοδίκως,

το **Land Rheinland-Pfalz**, εκπροσωπούμενο από τον C. Koenig, καθηγητή,

παρεμβαίνον πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Jürimäe, πρόεδρο του τρίτου τμήματος, προεδρεύουσα του τετάρτου τμήματος, S. Rodin (εισηγητή) και N. Piçarra, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με την αίτηση αναιρέσεως, η Deutsche Lufthansa AG ζητεί την αναίρεση της διατάξεως του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 17ης Μαΐου 2019, Deutsche Lufthansa κατά Επιτροπής (T-764/15, μη δημοσιευθείσα, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη, EU:T:2019:349), με την οποία το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε ως απαράδεκτη την προσφυγή της με αίτημα την ακύρωση της αποφάσεως (ΕΕ) 2016/788 της Επιτροπής, της 1ης Οκτωβρίου 2014, σχετικά με την κρατική ενίσχυση SA.32833 (11/C) (πρώην 11/NN) την οποία χορήγησε η Γερμανία στο πλαίσιο των ρυθμίσεων χρηματοδότησης του αερολιμένα Frankfurt-Hahn που τέθηκαν σε εφαρμογή την περίοδο από το 2009 έως το 2011 (ΕΕ 2016, L 134, σ. 1, στο εξής: επίδικη απόφαση).

Το ιστορικό της διαφοράς και η επίδικη απόφαση

2 Το ιστορικό της διαφοράς εκτέθηκε από το Γενικό Δικαστήριο στην αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη ως εξής:

«1 Η [αναιρεσείουσα], [Deutsche Lufthansa], είναι αεροπορική εταιρία η οποία εδρεύει στη Γερμανία και έχει ως κύρια δραστηριότητα τη μεταφορά επιβατών. Ο σημαντικότερος αερολιμένας στον οποίο έχει τη βάση της η εταιρία είναι ο αερολιμένας Frankfurt am Main (Γερμανία).

2 Η Ryanair Ltd είναι ιρλανδική αεροπορική εταιρία χαμηλού κόστους η οποία χρησιμοποιεί τις εγκαταστάσεις του αερολιμένα Frankfurt-Hahn (Γερμανία).

3 Ο αερολιμένας Frankfurt-Hahn βρίσκεται στο Land Rheinland-Pfalz (ομόσπονδο κράτος Ρηνανίας-Παλατινάτου, Γερμανία), σε απόσταση περίπου 120 km από τη Φρανκφούρτη επί του Μάιν και 115 km από τον αερολιμένα Frankfurt am Main. Έως το 1992 στον χώρο στον οποίο εγκαταστάθηκε ο αερολιμένας Frankfurt-Hahn βρισκόταν στρατιωτική βάση. Η βάση αυτή μετατράπηκε εν συνεχεία σε πολιτικό αερολιμένα.

4 Από την 1η Ιανουαρίου 1998, η εκμετάλλευση του αερολιμένα Frankfurt-Hahn ανατέθηκε στην Flughafen Frankfurt Hahn GmbH (στο εξής: FFHG […]) στο κεφάλαιο της οποίας συμμετείχαν, αφενός, κατά πλειοψηφία η Flughafen Frankfurt/Main GmbH, η οποία είχε την εκμετάλλευση του αερολιμένα Frankfurt am Main, και, αφετέρου, το Land Rheinland-Pfalz […]. Στις 31 Δεκεμβρίου 2008, η Flughafen Frankfurt/Main πώλησε όλα τα εταιρικά μερίδια της FFHG που κατείχε στο Land Rheinland-Pfalz το οποίο, έως το 2017, κατείχε πλειοψηφική μερίδα της τάξης του 82,5 %, ενώ το υπόλοιπο 17,5 % ανήκε στο Land Hessen (ομόσπονδο κράτος της Έσης, Γερμανία), το οποίο εισήλθε στο κεφάλαιο της FFHG το 2002.

5 Από τις 19 Φεβρουαρίου 2009, η FFHG έχει συμπεριληφθεί στο κοινό ταμείο του Land Rheinland-Pfalz. Ο στόχος του κοινού ταμείου είναι η βελτιστοποιημένη αξιοποίηση των ταμιακών πλεονασμάτων των διαφόρων χαρτοφυλακίων συμμετοχών, ιδρυμάτων και δημοσίων επιχειρήσεων του εν λόγω ομόσπονδου κράτους. Στο ως άνω πλαίσιο, χορηγήθηκε στην FFHG πιστωτικό όριο ύψους 45 εκατομμυρίων ευρώ. Πρόκειται για το πρώτο μέτρο που εξετάστηκε με την [επίδικη] απόφαση.

6 Το 2009, η FFHG έλαβε επίσης πέντε δάνεια από την Investitions und Strukturbank του Land Rheinland-Pfalz (στο εξής: ISB). Πρόκειται για το δεύτερο μέτρο που εξετάστηκε με την [επίδικη] απόφαση.

7 Τα δάνεια που χορήγησε η ISB καλύπτονταν κατά 100 % από εγγύηση του Land Rheinland-Pfalz. Πρόκειται για το τρίτο μέτρο που εξετάστηκε με την [επίδικη] απόφαση.

8 Με επιστολή της 17ης Ιουνίου 2008, η Επιτροπή κοινοποίησε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας την απόφασή της να κινήσει μια πρώτη επίσημη διαδικασία έρευνας κατά το άρθρο 108, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ σχετικά με τη χρηματοδότηση της FFHG και τις σχέσεις της τελευταίας μεταξύ άλλων με τη Ryanair. Η υπόθεση αυτή πρωτοκολλήθηκε με τον αριθμό SA.21121 και αφορούσε δώδεκα μέτρα, από τα οποία επτά είχαν ληφθεί υπέρ της FFHG και τα υπόλοιπα πέντε αφορούσαν όλα τη Ryanair και ορισμένα από αυτά και άλλες αεροπορικές εταιρίες (στο εξής: διαδικασία Hahn I). Η διαδικασία αυτή κατέληξε στην απόφαση (ΕΕ) 2016/789 της Επιτροπής, της 1ης Οκτωβρίου 2014, σχετικά με την κρατική ενίσχυση SA.21121 (C 29/2008) (πρώην NN 54/07) την οποία χορήγησε η Γερμανία στο πλαίσιο της χρηματοδότησης του αερολιμένα Frankfurt-Hahn και των χρηματοοικονομικών σχέσεων μεταξύ του αερολιμένα και της Ryanair (ΕΕ 2016, L 134, σ. 46, στο εξής: απόφαση Hahn I). Την απόφαση αυτή αφορά η προσφυγή στην υπόθεση Deutsche Lufthansa κατά Επιτροπής, η οποία πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου με αριθμό υπόθεσης T-492/15.

9 Εν τω μεταξύ, με επιστολή της 13ης Ιουλίου 2011, η Επιτροπή κοινοποίησε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας δεύτερη απόφαση για την κίνηση επίσημης διαδικασίας έρευνας σχετικά με εικαζόμενη κρατική ενίσχυση υπέρ του αερολιμένα Francfort-Hahn η οποία συνίστατο στα τρία μέτρα που μνημονεύονται στις σκέψεις 5 έως 7 ανωτέρω (στο εξής: [επίμαχα] μέτρα). Η απόφαση αυτή δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* στις 21 Ιουλίου 2012 (ΕΕ 2012, C 216, σ. 1, στο εξής: απόφαση Hahn II).

[Η επίδικη απόφαση]

10 Με την [επίδικη] απόφαση, η Επιτροπή έκρινε, κατ' αρχάς, ότι αποτελούσαν κρατικές ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, συμβατές με την εσωτερική αγορά βάσει του άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ, πρώτον, το πιστωτικό όριο που χορηγήθηκε στην FFHG από το κοινό ταμείο του Land Rheinland-Pfalz, δεύτερον, τα δάνεια υπ' αριθ. 2 και 5 της ISB και, τρίτον, η εγγύηση που χορήγησε το Land Rheinland-Pfalz για να καλύψει το 100 % του υπολοίπου των δανείων της ISB. Η Επιτροπή έκρινε επίσης ότι τα δάνεια της ISB υπ' αριθ. 1, 3 και 4 δεν αποτελούσαν κρατικές ενισχύσεις.

11 Πέραν της απόφασης Hahn I που μνημονεύεται στη σκέψη 8 ανωτέρω και της [επίδικης] απόφασης, η Επιτροπή εξέδωσε, στις 31 Ιουλίου 2017, την απόφαση C(2017) 5289 τελικό, σχετικά με την κρατική ενίσχυση SA.47969, την οποία χορήγησε η Γερμανία υπό τη μορφή λειτουργικής ενίσχυσης υπέρ του αερολιμένα Frankfurt-Hahn (ΕΕ 2018, C 121, σ. 9, στο εξής: απόφαση Hahn III). Κατά της απόφασης αυτής ασκήθηκε προσφυγή η οποία πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου με αριθμό υπόθεσης T-218/18. Τέλος, η Επιτροπή, κατόπιν καταγγελίας την οποία υπέβαλε η [αναιρεσείουσα] το 2015, κίνησε τη διαδικασία με αριθ. SA.43260 η οποία επεκτάθηκε επανειλημμένα και εν τέλει κάλυπτε δεκατέσσερα ακόμη μέτρα υπέρ του αερολιμένα Frankfurt-Hahn και της Ryanair (στο εξής: διαδικασία Hahn IV).»

Η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και η αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη

3 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 29 Δεκεμβρίου 2015, η νυν αναιρεσείουσα άσκησε προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της επίδικης απόφασης.

4 Στις 11 Μαρτίου 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβαλε, με χωριστό δικόγραφο, ένσταση απαραδέκτου επί της οποίας, μεταξύ άλλων, η αναιρεσείουσα υπέβαλε τις παρατηρήσεις της στις 31 Μαΐου 2016.

5 Το Γενικό Δικαστήριο, μολονότι αποφάσισε με διάταξη της 5ης Σεπτεμβρίου 2017 να εξετάσει την προβληθείσα από την Επιτροπή ένσταση απαραδέκτου μαζί με την ουσία της υπόθεσης, στη συνέχεια έκρινε ότι είχε επαρκώς διαφωτιστεί από την ανταλλαγή υπομνημάτων προκειμένου να αποφανθεί επί της εν λόγω ένστασης με διάταξη.

6 Με την ένσταση απαραδέκτου, η Επιτροπή, υποστηριζόμενη από το Land Rheinland-Pfalz το οποίο παρενέβη υπέρ της πρωτοδίκως, αμφισβήτησε την ενεργητική νομιμοποίηση της αναιρεσείουσας, υποστηρίζοντας ότι η επίδικη απόφαση δεν την αφορούσε ούτε άμεσα ούτε ατομικά κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

7 Με την αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη, το Γενικό Δικαστήριο, αφού διαπίστωσε ότι η αναιρεσείουσα δεν ήταν αποδέκτρια της επίδικης απόφασης, εξέτασε αν νομιμοποιούνταν ενεργητικώς να την προσβάλει στο μέτρο που είτε η απόφαση αυτή την αφορούσε άμεσα και ατομικά, κατά την έννοια της δεύτερης περίπτωσης του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, είτε η απόφαση αυτή την αφορούσε άμεσα και αποτελούσε κανονιστική πράξη για την εφαρμογή της οποίας δεν απαιτούνται εκτελεστικά μέτρα, κατά την έννοια της τρίτης περίπτωσης της διάταξης αυτής.

8 Το Γενικό Δικαστήριο προέβη στην εξέταση αυτή διαδοχικά, αφενός, όσον αφορά την ενεργητική νομιμοποίηση βάσει της δεύτερης περίπτωσης του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, στις σκέψεις 85 έως 145 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης και, αφετέρου, όσον αφορά την ενεργητική νομιμοποίηση βάσει της τρίτης περίπτωσης του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, στις σκέψεις 146 έως 150 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης.

9 Προς τον σκοπό αυτό, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε, πρώτον, αν η επίδικη απόφαση αφορούσε την αναιρεσείουσα ατομικά, κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, ΣΛΕΕ.

10 Στο ως άνω πλαίσιο, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε κατ' αρχάς στη σκέψη 95 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης ότι, λαμβανομένης υπόψη της επιχειρηματολογίας της αναιρεσείουσας, το ζήτημα αν η επίδικη απόφαση την αφορούσε ατομικά έπρεπε να εξεταστεί χωρίς να γίνει διάκριση μεταξύ των επίμαχων μέτρων.

11 Ως προς το ζήτημα αυτό, το Γενικό Δικαστήριο, αφενός, εξέτασε στις σκέψεις 96 έως 109 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης αν η περίπτωση της αναιρεσείουσας μπορούσε, παρά το γεγονός ότι εν προκειμένω είχε κινηθεί επίσημη διαδικασία έρευνας, να εξομοιωθεί με την περίπτωση του ενδιαφερομένου που ζητεί την ακύρωση απόφασης η οποία έχει εκδοθεί χωρίς επίσημη διαδικασία έρευνας. Έκρινε στη σκέψη 110 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης ότι αυτό δεν ήταν δυνατό και ότι δεν αρκούσε προς δικαιολόγηση του παραδεκτού της προσφυγής η επίκληση της ιδιότητάς της ως ενδιαφερομένης λόγω του ότι είναι ανταγωνίστρια επιχείρηση της Ryanair στην οποία μεταβιβάστηκε η ωφέλεια από τα επίδικα μέτρα.

12 Αφετέρου, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε την επιχειρηματολογία με την οποία η αναιρεσείουσα προέβαλε ότι την αφορά ατομικά η επίδικη απόφαση η οποία εκδόθηκε κατόπιν επίσημης διαδικασίας έρευνας και έκρινε, ιδίως στη σκέψη 142 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, ότι η αναιρεσείουσα δεν είχε εκθέσει προσηκόντως τους λόγους για τους οποίους η επίδικη απόφαση μπορούσε να θίξει τα θεμιτά της συμφέροντα επηρεάζοντας ουσιωδώς τη θέση της στην επίμαχη αγορά. Ως εκ τούτου, έκρινε στη σκέψη 144 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης ότι η αναιρεσείουσα δεν κατέδειξε, ιδίως όσον αφορά τη σχέση ανταγωνισμού μεταξύ της ίδιας και της επιχείρησης που ωφελήθηκε από τα επίμαχα μέτρα, ότι η επίμαχη απόφαση την αφορούσε ατομικά κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, ΣΛΕΕ.

13 Δεύτερον, το Γενικό Δικαστήριο, εξετάζοντας ακολούθως το παραδεκτό της προσφυγής βάσει του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, τρίτη περίπτωση, ΣΛΕΕ, διαπίστωσε στη σκέψη 150 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης ότι τα επίμαχα μέτρα δεν είχαν ληφθεί επί τη βάσει καθεστώτος ενισχύσεων και ότι συνεπώς είχαν ατομικό χαρακτήρα. Εξ αυτού συνήγαγε ότι η επίδικη απόφαση δεν μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «κανονιστική πράξη» κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, τρίτη περίπτωση, ΣΛΕΕ και ότι η αναιρεσείουσα δεν μπορούσε να την προσβάλει στηριζόμενη σε αυτή τη βάση.

14 Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή ως απαράδεκτη.

Αιτήματα των διαδίκων και διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

15 Η αναιρεσείουσα ζητεί από το Δικαστήριο:

– να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη·

– να δεχθεί τα αιτήματα που υποβλήθηκαν πρωτοδίκως και να ακυρώσει την επίδικη απόφαση·

– επικουρικώς, να αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο και

– να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

16 Η Επιτροπή και το Land Rheinland-Pfalz ζητούν από το Δικαστήριο:

– να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως και

– να καταδικάσει την αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα.

Επί της αιτήσεως αναιρέσεως

17 Προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα προβάλλει έξι λόγους. Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως προβάλλονται δικονομικό σφάλμα και παράβαση του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ και του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), καθόσον το Γενικό Δικαστήριο αναφέρθηκε στην απόφαση για την κίνηση της διαδικασίας Hahn IV για να αιτιολογήσει την αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη, χωρίς να έχει προηγουμένως ακούσει την αναιρεσείουσα επί του ζητήματος αυτού. Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως προβάλλονται πρόδηλη πλάνη εκτίμησης και παράβαση του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ και της υποχρέωσης αιτιολόγησης όσον αφορά τα καθεστώτα ενισχύσεων. Με τον τρίτο λόγο αναιρέσεως προβάλλονται παράβαση του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, των άρθρων 47 και 41 του Χάρτη και των διαδικαστικών εγγυήσεων, καθώς και πρόδηλη πλάνη εκτίμησης, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη την «πρώτη εναλλακτική» της νομολογίας που διαμορφώθηκε με την απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-33/14 P, EU:C:2015:609). Με τον τέταρτο λόγο αναιρέσεως προβάλλεται παράβαση του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, λόγω εσφαλμένης εφαρμογής των ουσιαστικών προϋποθέσεων της «δεύτερης εναλλακτικής» της ως άνω νομολογίας. Με τον πέμπτο λόγο αναιρέσεως προβάλλονται παράβαση του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, παραβίαση των αρχών της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και της ισότητας των όπλων και πρόδηλη πλάνη εκτίμησης, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο εφάρμοσε υπερβολικά αυστηρά κριτήρια όσον αφορά την απόδειξη του ουσιώδους επηρεασμού της θέσης της αναιρεσείουσας στην οικεία αγορά. Με τον έκτο λόγο αναιρέσεως προβάλλεται πρόδηλη πλάνη εκτίμησης, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι τα μέτρα που αποτελούν το αντικείμενο της επίδικης απόφασης δεν επηρέαζαν ουσιωδώς τη θέση της στην οικεία αγορά.

Επί του πρώτου και του τρίτου λόγου αναιρέσεως, με τους οποίους προβάλλονται νομικά σφάλματα και προσβολή των διαδικαστικών δικαιωμάτων της αναιρεσείουσας, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο δεν εξέτασε το ζήτημα αν η επίδικη απόφαση την αφορούσε ατομικά υπό το πρίσμα του κριτηρίου σχετικά με την προστασία των διαδικαστικών δικαιωμάτων του ενδιαφερομένου κατά τη διοικητική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής

Επιχειρήματα των διαδίκων

18 Με τον πρώτο και τον τρίτο λόγο αναιρέσεως, οι οποίοι βάλλουν κατά των σκέψεων 96 έως 110 και 112 επ. της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης και πρέπει να εξεταστούν από κοινού, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο, κατ' ουσίαν, ότι υπέπεσε σε νομικά σφάλματα επειδή δεν εξέτασε αν η επίδικη απόφαση την «αφορά ατομικά», κατά την έννοια της δεύτερης περίπτωσης του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, υπό το πρίσμα του κριτηρίου σχετικά με την προστασία των διαδικαστικών δικαιωμάτων του ενδιαφερομένου κατά τη διοικητική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής.

19 Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα προσάπτει, κατ' ουσίαν, στο Γενικό Δικαστήριο ότι υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας στις σκέψεις 101 έως 110 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης ότι η προσφυγή ήταν απαράδεκτη επειδή στο μεσοδιάστημα η Επιτροπή είχε εξετάσει τα επίμαχα μέτρα στην απόφαση για την κίνηση της διαδικασίας Hahn IV. Κατά την αναιρεσείουσα, αφενός, η κρίση αυτή δεν είναι ορθή τόσο από πραγματική όσο και από νομική άποψη και,

αφετέρου, το Γενικό Δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη την εν λόγω απόφαση, η οποία είναι ελλιπής και εκδόθηκε λίγο πριν την υπογραφή της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, παρέβη, πέραν του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, το άρθρο 47 του Χάρτη και προσέβαλε επίσης το δικαίωμα ακρόασής της.

20 Η Επιτροπή και το Land Rheinland-Pfalz υποστηρίζουν ότι η επιχειρηματολογία αυτή πρέπει να απορριφθεί ως αλυσιτελής και, εν πάση περιπτώσει, ως αβάσιμη.

21 Με τον τρίτο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο, ιδίως, ότι εξέτασε στις σκέψεις 112 επ. της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης το ζήτημα αν η επίδικη απόφαση την «αφορούσε ατομικά», κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, ΣΛΕΕ, όχι υπό το πρίσμα της, κατά την άποψή της, «πρώτης εναλλακτικής» της νομολογίας που διαμορφώθηκε με την απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-33/14 P, EU:C:2015:609), η οποία αφορά την προστασία των διαδικαστικών δικαιωμάτων του ενδιαφερομένου κατά την ενώπιον της Επιτροπής διοικητική διαδικασία, αλλά υπό το πρίσμα της φερόμενης ως «δεύτερης εναλλακτικής» της ως άνω νομολογίας, η οποία αφορά τον ουσιώδη επηρεασμό της θέσης του ενδιαφερομένου στην οικεία αγορά. Ως προς το ζήτημα αυτό, υποστηρίζει ότι, στις σκέψεις 96 έως 110 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, το Γενικό Δικαστήριο κακώς απέρριψε τα επιχειρήματά της με τα οποία προσήπτε στην Επιτροπή ότι η διενεργηθείσα επίσημη διαδικασία έρευνας δεν ήταν νομότυπη κατά το μέτρο που το θεσμικό αυτό όργανο δεν έλαβε υπόψη ουσιώδη πραγματικά στοιχεία. Πλην όμως, εν προκειμένω πρόκειται για ιδιαίτερη περίπτωση στην οποία είναι ολοφάνερο ότι η Επιτροπή αρνήθηκε να λάβει υπόψη καθοριστικά για την επίλυση της διαφοράς πραγματικά περιστατικά τα οποία η αναιρεσείουσα, ως μετέχουσα στη διαδικασία, απέδειξε. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η Επιτροπή προσέβαλε αυθαίρετα τα διαδικαστικά δικαιώματα της αναιρεσείουσας.

22 Ειδικότερα, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει με το πρώτο σκέλος του ως άνω λόγου αναιρέσεως ότι η διαδικασία την οποία αφορά η υπό κρίση υπόθεση διεπόταν από τον κανονισμό (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου [108 ΣΛΕΕ] (ΕΕ 1999, L 83, σ. 1), και ότι θα έπρεπε να χαρακτηριστεί ως «ενδιαφερόμενο μέρος», κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο η', του κανονισμού αυτού και, κατά συνέπεια, να της αναγνωριστούν το δικαίωμα ακρόασης, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 108, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, καθώς και τα δικαιώματα που προβλέπει το άρθρο 20 του εν λόγω κανονισμού. Επομένως, σύμφωνα με όσα έκρινε το Δικαστήριο στις σκέψεις 22 και 23 της απόφασης της 28ης Ιανουαρίου 1986, Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής (169/84, EU:C:1986:42), σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη, προκύπτει ότι η αναιρεσείουσα έπρεπε να έχει τη δυνατότητα άσκησης προσφυγής προκειμένου να προστατεύσει τα συμφέροντά της. Κατά την αναιρεσείουσα, αντικείμενο των διαδικαστικών δικαιωμάτων της είναι, μεταξύ άλλων, η εκ μέρους της Επιτροπής λήψη υπόψη και εξέταση των εκτεθέντων και κρίσιμων για την επίλυση της διαφοράς πραγματικών περιστατικών εντός του πλαισίου τους.

23 Με το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι, όπως προέβαλε ήδη ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, μολονότι η Επιτροπή κίνησε όντως επίσημη διαδικασία έρευνας εν προκειμένω, η διαδικασία αυτή δεν διεξήχθη νομοτύπως και δεν κάλυψε τα πραγματικά περιστατικά στο σύνολό τους. Κατά την αναιρεσείουσα, το Γενικό Δικαστήριο ούτε εξέτασε ούτε, κατά μείζονα λόγο, αιτιολόγησε γιατί η περίπτωσή της δεν μπορούσε να εξομοιωθεί με εκείνη του ενδιαφερομένου που ζητεί την ακύρωση απόφασης η οποία εκδόθηκε χωρίς επίσημη διαδικασία έρευνας.

24 Με το τρίτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο παραβίασε επίσης την κατοχυρωμένη στο άρθρο 41 του Χάρτη αρχή της χρηστής διοίκησης και δεν έλαβε υπόψη την παραβίαση της αρχής αυτής εκ μέρους της Επιτροπής. Κατά την αναιρεσείουσα, το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη ορισμένες περιστάσεις, όπως το ότι η απόφαση Hahn I και η επίδικη απόφαση εκδόθηκαν μόλις πέντε μήνες μετά την υποβολή των τελευταίων παρατηρήσεων της αναιρεσείουσας και το ότι η παράλειψη της Επιτροπής να συνεκτιμήσει τα επιβαρυντικά για τις FFHG και Ryanair πραγματικά περιστατικά ενείχε διάκριση εις βάρος της. Επιπλέον, το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη ότι η Επιτροπή δεν αιτιολόγησε τη μη λήψη υπόψη ορισμένων πραγματικών στοιχείων στο πλαίσιο της διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοση της επίδικης απόφασης ούτε ότι το θεσμικό αυτό όργανο δεν παρέθεσε τους λόγους για τους οποίους τα μέτρα σχετικά με τον αερολιμένα Frankfurt-Hahn αποτέλεσαν το αντικείμενο όχι μίας αλλά περισσότερων αποφάσεων. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η αναιρεσείουσα όμως έπρεπε να έχει τη δυνατότητα να ασκήσει προσφυγή προκειμένου να διαφυλάξει τα διαδικαστικά δικαιώματά της.

25 Με το τέταρτο και το πέμπτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα προβάλλει ότι το Γενικό Δικαστήριο εισήγαγε εσφαλμένα, στη σκέψη 105 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, νέα απαίτηση σχετικά με «συνολικό σχέδιο». Κατά την αναιρεσείουσα, η απαίτηση αυτή δεν έχει κανένα έρεισμα ούτε στο δίκαιο της Ένωσης ούτε στη νομολογία των δικαστηρίων της Ένωσης. Αντιθέτως, από τη νομολογία προκύπτει ότι η Επιτροπή πρέπει να εξετάζει μια εμπορική συναλλαγή στο «σύνολό» της, όπερ συνεπάγεται ότι πρέπει να λαμβάνει υπόψη το σύνολο των κρίσιμων στοιχείων. Πλην όμως, η Επιτροπή δεν προέβη σε τέτοια εξέταση, μολονότι η αναιρεσείουσα κατέδειξε και απέδειξε επαρκώς κατά νόμον το πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονταν τα πραγματικά περιστατικά που ανέλυσε η Επιτροπή. Επιπλέον, εν προκειμένω η υποχρέωση έρευνας την οποία υπείχε η Επιτροπή περιελάμβανε τουλάχιστον την εκ μέρους της FFHG μεταβίβαση της κρατικής ενίσχυσης προς τη Ryanair, ζήτημα το οποίο δεν εξετάστηκε από το Γενικό Δικαστήριο.

26 Με το έκτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι το μόνο μέσο παροχής ένδικης προστασίας, όσον αφορά την προσβολή των διαδικαστικών δικαιωμάτων της, είναι η προσφυγή ακυρώσεως, δεδομένου ότι μια προσφυγή κατά παράλειψης δεν θα ήταν πρόσφορη ή παραδεκτή εν προκειμένω.

27 Επομένως, στο πλαίσιο της εξέτασης του παραδεκτού προσφυγής ανταγωνιστή, η αναιρεσείουσα δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως εάν η Επιτροπή να είχε διεξαγάγει νομότυπη επίσημη διαδικασία έρευνας.

28 Η Επιτροπή συμμερίζεται την άποψη του Land Rheinland-Pfalz ότι ο τρίτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του ως αβάσιμος. Κατά την Επιτροπή, ο λόγος αυτός αναιρέσεως είναι εξάλλου εν μέρει απαράδεκτος κατά το μέτρο που, αφενός, βάλλει κατά πραγματικών διαπιστώσεων του Γενικού Δικαστηρίου και, αφετέρου, αφορά επιχειρήματα τα οποία δεν προβλήθηκαν πρωτοδίκως.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

29 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, για να κριθεί παραδεκτή μια προσφυγή ασκούμενη από φυσικό ή νομικό πρόσωπο κατά πράξεως της οποίας το εν λόγω πρόσωπο δεν είναι αποδέκτης, δυνάμει του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, προϋποτίθεται η αναγνώριση της ενεργητικής νομιμοποιήσεως του προσφεύγοντος, η οποία υφίσταται σε δύο περιπτώσεις. Αφενός, η εν λόγω προσφυγή μπορεί να ασκηθεί υπό την προϋπόθεση ότι η πράξη αυτή αφορά

το οικείο πρόσωπο άμεσα και ατομικά. Αφετέρου, το πρόσωπο αυτό μπορεί να ασκήσει προσφυγή κατά κανονιστικής πράξεως για την εφαρμογή της οποίας δεν απαιτούνται εκτελεστικά μέτρα εφόσον η πράξη το αφορά άμεσα (πρβλ., ιδίως, αποφάσεις της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-33/14 P, EU:C:2015:609, σκέψεις 59 και 91, της 13ης Μαρτίου 2018, Industrias Químicas del Vallés κατά Επιτροπής, C-244/16 P, EU:C:2018:177, σκέψη 39, και της 15ης Ιουλίου 2021, Deutsche Lufthansa κατά Επιτροπής, C-453/19 P, EU:C:2021:608, σκέψη 31).

30 Στις σκέψεις 85 έως 144 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε το ζήτημα αν η αναιρεσείουσα νομιμοποιούνταν ενεργητικώς βάσει της πρώτης περίπτωσης για την οποία έγινε λόγος στην προηγούμενη σκέψη, ήτοι το ζήτημα αν η επίδικη απόφαση την αφορούσε άμεσα και ατομικά.

31 Συναφώς, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι άλλα υποκείμενα δικαίου πλην των αποδεκτών μιας αποφάσεως μπορούν να ισχυρίζονται ότι η απόφαση τα αφορά ατομικά μόνον αν αυτή τα επηρεάζει λόγω ορισμένων ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών τους ή λόγω μιας πραγματικής καταστάσεως η οποία τα διακρίνει έναντι κάθε άλλου προσώπου και, ως εκ τούτου, τα εξατομικεύει κατά τρόπο ανάλογο προς τον αποδέκτη (πρβλ., ιδίως, αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 1963, Plaumann κατά Επιτροπής, 25/62, EU:C:1963:17, σ. 940, της 28ης Ιανουαρίου 1986, Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής, 169/84, EU:C:1986:42, σκέψη 22, της 22ας Νοεμβρίου 2007, Sniace κατά Επιτροπής, C-260/05 P, EU:C:2007:700, σκέψη 53, της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-33/14 P, EU:C:2015:609, σκέψη 93, και της 15ης Ιουλίου 2021, Deutsche Lufthansa κατά Επιτροπής, C-453/19 P, EU:C:2021:608, σκέψη 33).

32 Με τον πρώτο και τον τρίτο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα προσάπτει κατ' ουσίαν στο Γενικό Δικαστήριο ότι εξέτασε αν η επίδικη απόφαση την αφορούσε ατομικά όχι υπό το πρίσμα του κριτηρίου σχετικά με την προστασία των διαδικαστικών δικαιωμάτων του ενδιαφερομένου κατά τη διοικητική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής, αλλά υπό το πρίσμα του κριτηρίου του ουσιώδους επηρεασμού της θέσης της στην οικεία αγορά.

33 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων την οποία προβλέπει το άρθρο 108 ΣΛΕΕ, πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ, αφενός, του προκαταρκτικού σταδίου εξετάσεως των ενισχύσεων που προβλέπεται στην παράγραφο 3 του εν λόγω άρθρου, το οποίο έχει ως μοναδικό σκοπό να παράσχει στην Επιτροπή τη δυνατότητα να σχηματίσει μια πρώτη γνώμη ως προς το αν η επίμαχη ενίσχυση συμβιβάζεται εν όλω ή εν μέρει με την κοινή αγορά, και, αφετέρου, του σταδίου εξετάσεως που προβλέπεται στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου. Μόνον στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, η οποία έχει ως σκοπό να παράσχει στην Επιτροπή τη δυνατότητα να διαφωτισθεί πλήρως επί του συνόλου των στοιχείων της υποθέσεως, προβλέπει η Συνθήκη ΛΕΕ την υποχρέωση της Επιτροπής να ζητήσει από τους ενδιαφερομένους να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους (αποφάσεις της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-33/14 P, EU:C:2015:609, σκέψη 94, και της 15ης Ιουλίου 2021, Deutsche Lufthansa κατά Επιτροπής, C-453/19 P, EU:C:2021:608, σκέψη 35).

34 Κατά συνέπεια, όταν η Επιτροπή, χωρίς να κινήσει την επίσημη διαδικασία έρευνας του άρθρου 108, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, διαπιστώνει, με απόφαση εκδιδόμενη βάσει της παραγράφου 3 του ίδιου άρθρου, ότι μια ενίσχυση συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, εκείνοι υπέρ ων έχουν θεσπισθεί οι διαδικαστικές αυτές εγγυήσεις μπορούν να επιτύχουν την τήρηση των εν λόγω εγγυήσεων μόνον αν έχουν τη δυνατότητα να αμφισβητήσουν την απόφαση αυτή της Επιτροπής ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης. Για τους λόγους αυτούς, ο δικαστής της Ένωσης κρίνει παραδεκτή την προσφυγή ακυρώσεως κατά τοιαύτης αποφάσεως, ασκηθείσας

από ενδιαφερόμενο κατά την έννοια του άρθρου 108, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, όταν ο προσφεύγων επιδιώκει, με την άσκηση της προσφυγής του, να διασφαλίσει τα διαδικαστικά δικαιώματα που αντλεί από την τελευταία αυτή διάταξη. Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι οι ενδιαφερόμενοι αυτοί είναι τα πρόσωπα, οι επιχειρήσεις ή οι ενώσεις των οποίων τα συμφέροντα θίγονται, ενδεχομένως, από τη χορήγηση ενισχύσεως, ήτοι, μεταξύ άλλων, οι ανταγωνίστριες των δικαιούχων της ενισχύσεως αυτής επιχειρήσεις και οι επαγγελματικές οργανώσεις (αποφάσεις της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-33/14 P, EU:C:2015:609, σκέψεις 95 και 96, και της 15ης Ιουλίου 2021, Deutsche Lufthansa κατά Επιτροπής, C-453/19 P, EU:C:2021:608, σκέψη 36).

35 Αντιθέτως, αν ο προσφεύγων αμφισβητεί το βάσιμο αποφάσεως περί εκτιμήσεως της ενισχύσεως ληφθείσας βάσει του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ ή κατά το πέρας της επίσημης διαδικασίας έρευνας, το γεγονός και μόνον ότι μπορεί να θεωρηθεί «ενδιαφερόμενος» κατά την έννοια της παραγράφου 2 του ως άνω άρθρου δεν αρκεί για να κριθεί παραδεκτή η προσφυγή. Οφείλει, επομένως, να αποδείξει ότι η περίπτωσή του είναι ιδιαίτερη, κατά την έννοια της νομολογίας που υπομνήσθηκε στη σκέψη 31 της παρούσας απόφασης. Τούτο ισχύει ιδιαιτέρως όταν η θέση του προσφεύγοντος στην αγορά επηρεάζεται ουσιωδώς από την ενίσχυση που αποτελεί αντικείμενο της επίμαχης αποφάσεως (αποφάσεις της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-33/14 P, EU:C:2015:609, σκέψη 97, και της 15ης Ιουλίου 2021, Deutsche Lufthansa κατά Επιτροπής, C-453/19 P, EU:C:2021:608, σκέψη 38).

36 Συναφώς, όπως ορθώς υπενθύμισε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 93 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, έχει αναγνωρισθεί ότι η απόφαση της Επιτροπής για την περάτωση της επίσημης διαδικασίας έρευνας αφορά ατομικώς, εκτός από την επιχείρηση που ωφελήθηκε από την οικεία ενίσχυση, και τις ανταγωνίστριες επιχειρήσεις οι οποίες έχουν μετάσχει ενεργώς στην ως άνω διαδικασία, εφόσον η θέση τους στην αγορά επηρεάζεται ουσιωδώς από το μέτρο ενίσχυσης που αποτελεί αντικείμενο της προσβαλλόμενης απόφασης (πρβλ. απόφαση της 15ης Ιουλίου 2021, Deutsche Lufthansa κατά Επιτροπής, C-453/19 P, EU:C:2021:608, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

37 Εν προκειμένω, η επίδικη απόφαση εκδόθηκε, όπως εξάλλου παραδέχεται και η αναιρεσείουσα, κατόπιν επίσημης διαδικασίας έρευνας βάσει του άρθρου 108, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

38 Υπό τις συνθήκες αυτές, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η αναιρεσείουσα, η προσφυγή της κατά της αποφάσεως αυτής δεν μπορούσε να εμπίπτει στην περίπτωση περί της οποίας γίνεται λόγος στη σκέψη 34 της παρούσας απόφασης. Στο μέτρο που η αναιρεσείουσα στηρίζει την επιχειρηματολογία της στις σκέψεις 22 και 23 της αποφάσεως της 28ης Ιανουαρίου 1986, Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής (169/84, EU:C:1986:42), αρκεί η επισήμανση ότι οι σκέψεις αυτές πρέπει να εξετασθούν από κοινού με τη σκέψη 25 της ίδιας αποφάσεως, η οποία επιβεβαιώνει ότι μόνη η ενεργός συμμετοχή μιας επιχείρησης στην επίσημη διαδικασία έρευνας δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι η απόφαση με την οποία περατώθηκε η διαδικασία αυτή την αφορά ατομικά.

39 Το συμπέρασμα αυτό δεν κλονίζεται από την επιχειρηματολογία της αναιρεσείουσας ότι η επίσημη διαδικασία έρευνας που διεξήγαγε η Επιτροπή ήταν πλημμελής, επειδή η επίδικη απόφαση στηρίζεται σε ελλιπή πραγματικά περιστατικά ή σε εσφαλμένη εκτίμησή τους, ή ακόμη από την επιχειρηματολογία σχετικά με την έκδοση και τον φερόμενο ως ελλιπή χαρακτήρα της απόφασης για την κίνηση της διαδικασίας Hahn IV, καθώς και των αποφάσεων Hahn I και Hahn II.

40 Πράγματι, η νομολογία σχετικά με το παραδεκτό προσφυγής κατά αποφάσεως ληφθείσας κατά το πέρας της επίσημης διαδικασίας έρευνας εφαρμόζεται χωρίς διάκριση μεταξύ των διαφόρων λόγων που μπορούν να προβληθούν προς στήριξη μιας τέτοιας προσφυγής. Εξάλλου, διαπιστώνεται ότι, υπό το πρόσχημα των προβαλλομένων πλημμελειών, η αναιρεσείουσα στην πραγματικότητα αμφισβητεί επί της ουσίας τις εκτιμήσεις που διατύπωσε η Επιτροπή στην επίδικη απόφαση, τούτο δε παρά το γεγονός ότι η συζήτηση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου αφορούσε το παραδεκτό της προσφυγής που ασκήθηκε κατά της αποφάσεως αυτής.

41 Υπό τις συνθήκες αυτές, το ζήτημα αν η επίσημη διαδικασία έρευνας που οδήγησε στην επίδικη απόφαση κάλυψε όλα τα κρίσιμα στοιχεία ή αν τέτοια στοιχεία εξετάστηκαν στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας, όπως εν προκειμένω στο πλαίσιο της διαδικασίας Hahn IV, δεν ασκεί αφ' εαυτού επιρροή στη δυνατότητα εφαρμογής της νομολογίας που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 36 και 38 της παρούσας απόφασης. Το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε επί των πτυχών αυτών επαλλήλως, στις σκέψεις 101 έως 110 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, απαντώντας στην επιχειρηματολογία που προέβαλε η αναιρεσείουσα για να καταδείξει ότι η περίπτωσή της έπρεπε να εξομοιωθεί με εκείνη του ενδιαφερομένου που ζητεί την ακύρωση απόφασης που έχει εκδοθεί χωρίς επίσημη διαδικασία έρευνας.

42 Κατά συνέπεια, ο πρώτος και ο τρίτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθούν ως αλυσιτελείς, καθόσον βάλλουν κατά των εν λόγω σκέψεων της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης.

43 Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας, στη σκέψη 111 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης και για τους σκοπούς της εξέτασης στην οποία προέβη στις σκέψεις 112 επ. υπό το πρίσμα του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, ΣΛΕΕ, ότι η συμμετοχή της αναιρεσείουσας στη διοικητική διαδικασία δεν αρκούσε αφ' εαυτής για να θεωρηθεί ότι η επίδικη απόφαση την αφορούσε ατομικά κατά την έννοια της δεύτερης αυτής περίπτωσης.

44 Κατόπιν των ανωτέρω, ο πρώτος και ο τρίτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθούν ως εν μέρει αλυσιτελείς και εν μέρει αβάσιμοι.

Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, με τον οποίο προβάλλονται πρόδηλη πλάνη εκτίμησης, καθώς και παράβαση του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, τρίτη περίπτωση, ΣΛΕΕ και της υποχρέωσης αιτιολόγησης, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο δεν χαρακτήρισε την επίδικη απόφαση ως «κανονιστική πράξη» κατά την έννοια της διάταξης αυτής

Επιχειρήματα των διαδίκων

45 Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο, κατ' ουσίαν, ότι παρέβη το άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, τρίτη περίπτωση, ΣΛΕΕ, κρίνοντας, στις σκέψεις 146 έως 150 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, ότι η επίδικη απόφαση δεν αποτελούσε «κανονιστική πράξη», κατά την έννοια της περίπτωσης αυτής, και ότι η αναιρεσείουσα δεν νομιμοποιούνταν ενεργητικώς βάσει του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, τρίτη περίπτωση, ΣΛΕΕ.

46 Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει, ειδικότερα, ότι το προερχόμενο από το κοινό ταμείο του Land Rheinland-Pfalz ποσό των 45 εκατομμυρίων ευρώ από το οποίο ωφελήθηκε FFHG αποτελεί καθεστώς ενισχύσεων. Κατά την αναιρεσείουσα, το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε συναφώς υπόψη τα πραγματικά περιστατικά που καθιστούν δυνατό αυτόν τον χαρακτηρισμό και, κατά συνέπεια, αρνούμενο την ύπαρξη ενός τέτοιου καθεστώτος ενισχύσεων υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο και

παρέβη την υποχρέωση αιτιολόγησης που υπέχει. Εν προκειμένω, η FFHG χρησιμοποίησε τις ενισχύσεις που έλαβε με αυτόν τον τρόπο υπέρ της Ryanair και, ως εκ τούτου, τις μεταβίβασε σε αυτήν. Ως προς το ζήτημα αυτό, το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη την έκταση της υποχρέωσης εξέτασης που υπέχει η Επιτροπή. Κατά συνέπεια, παρέλειψε επίσης να εξετάσει αν η Επιτροπή τήρησε την υποχρέωση έρευνας και υπέπεσε συνεπώς σε νομικό σφάλμα. Επιπλέον, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, αρνούμενο ότι η Επιτροπή είχε υποχρέωση έρευνας όσον αφορά τη μεταβίβαση των κρατικών ενισχύσεων στη Ryanair. Εν πάση περιπτώσει, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι έχει αποδειχθεί ότι οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στην FFHG χρησιμοποιήθηκαν από αυτήν προς όφελος της Ryanair, προκειμένου να καλυφθούν οι ζημίες από τη συμφωνία που αυτές συνήψαν το 2005 και να χρηματοδοτηθούν οι υποδομές που προορίζονταν για τη Ryanair.

47 Κατά την αναιρεσείουσα, η απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2018, Scuola Elementare Maria Montessori κατά Επιτροπής, Επιτροπή κατά Scuola Elementare Maria Montessori και Επιτροπή κατά Ferracci (C-622/16 P έως C-624/16 P, EU:C:2018:873), έχει εφαρμογή και για τη χρηματοδότηση που προέρχεται από το κοινό ταμείο του Land Rheinland-Pfalz. Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι αρκεί ο προσφεύγων να αποδείξει ότι η επίμαχη πράξη τον αφορά άμεσα και, ως προς το σημείο αυτό, οφείλει να αποδείξει ότι η πράξη μπορεί πράγματι να θίξει τον ανταγωνισμό στην οικεία αγορά. Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι εν προκειμένω πληρούνται οι ως άνω προϋποθέσεις, όπως προκύπτει από τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε. Επομένως, η αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη είναι νομικά εσφαλμένη και η προσφυγή έπρεπε να έχει κριθεί παραδεκτή.

48 Η Επιτροπή και το Land Rheinland-Pfalz υποστηρίζουν ότι ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως προδήλως απαράδεκτος, κατά το μέτρο που βάλλει κατά πραγματικών διαπιστώσεων και ότι, εν πάση περιπτώσει, αποτελεί νέα επιχειρηματολογία. Κατά την άποψή τους, ο λόγος αυτός αναιρέσεως είναι επιπλέον αλυσιτελής ή, τουλάχιστον, αβάσιμος.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

49 Υπενθυμίζεται ότι με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας προστέθηκε στο άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ μία τρίτη περίπτωση η οποία καθιστά ηπιότερες τις προϋποθέσεις του παραδεκτού των προσφυγών ακυρώσεως που ασκούνται από φυσικά και νομικά πρόσωπα. Στο πλαίσιο της περίπτωσης αυτής, το παραδεκτό των προσφυγών ακυρώσεως που ασκούνται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα δεν εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι η επίμαχη πράξη πρέπει να αφορά ατομικά τα πρόσωπα αυτά και η δυνατότητα άσκησης προσφυγής επεκτείνεται και στις «κανονιστικές πράξεις» για την εφαρμογή των οποίων δεν απαιτούνται εκτελεστικά μέτρα και οι οποίες αφορούν άμεσα τον προσφεύγοντα (πρβλ. απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2018, Scuola Elementare Maria Montessori κατά Επιτροπής, Επιτροπή κατά Scuola Elementare Maria Montessori και Επιτροπή κατά Ferracci, C-622/16 P έως C-624/16 P, EU:C:2018:873, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

50 Αφετέρου, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι αποφάσεις της Επιτροπής για την έγκριση ή την απαγόρευση ενός «καθεστώτος ενισχύσεων» είναι γενικής εφαρμογής και μπορούν, κατά συνέπεια, να χαρακτηριστούν ως «κανονιστικές πράξεις», κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, τρίτη περίπτωση, ΣΛΕΕ (πρβλ. απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2018, Scuola Elementare Maria Montessori κατά Επιτροπής, Επιτροπή κατά Scuola Elementare Maria Montessori και Επιτροπή κατά Ferracci, C-622/16 P έως C-624/16 P, EU:C:2018:873, σκέψεις 31 και 32 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

51 Πλην όμως, στη σκέψη 150 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι τα επίμαχα μέτρα δεν ελήφθησαν βάσει καθεστώτος ενισχύσεων και ότι είχαν ατομικό χαρακτήρα, διαπίστωση την οποία αμφισβητεί η αναιρεσείουσα υποστηρίζοντας ότι ένα από τα τρία μέτρα ενίσχυσης που αποτελούν αντικείμενο της επίδικης απόφασης, ήτοι το κοινό ταμείο του Land Rheinland-Pfalz, αποτελεί καθεστώς ενισχύσεων.

52 Εντούτοις, διαπιστώνεται ότι εν τέλει η αναιρεσείουσα αμφισβητεί με την επιχειρηματολογία της τον χαρακτηρισμό του μέτρου αυτού από την Επιτροπή υπό το πρίσμα των κριτηρίων του άρθρου 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 659/1999 και ότι, ως εκ τούτου, η επιχειρηματολογία της είναι απαράδεκτη κατ' αναίρεση.

53 Κατά συνέπεια, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος, χωρίς να απαιτείται να αποφανθεί το Γενικό Δικαστήριο επί του συνόλου των επιχειρημάτων που προέβαλε η αναιρεσείουσα προς στήριξη του.

Επί του τετάρτου λόγου αναιρέσεως, με τον οποίο προβάλλεται παράβαση του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο εφάρμοσε εσφαλμένα τις ουσιαστικές προϋποθέσεις της «δεύτερης εναλλακτικής» της νομολογίας που διαμορφώθηκε με την απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-33/14 P, EU:C:2015:609)

Επιχειρήματα των διαδίκων

54 Με τον τέταρτο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα προσάπτει, επικουρικώς, στο Γενικό Δικαστήριο ότι εφάρμοσε εσφαλμένα, στις σκέψεις 111 επ. της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, τις ουσιαστικές προϋποθέσεις της, κατά την άποψή της, «δεύτερης εναλλακτικής» της νομολογίας που διαμορφώθηκε με την απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-33/14 P, EU:C:2015:609), κατά το μέτρο που το ζήτημα αν τα επίμαχα μέτρα επηρέασαν ουσιωδώς τη θέση της στην οικεία αγορά αποτελεί μόνον ένα από τα κριτήρια για να κριθεί αν αυτά την αφορούσαν ατομικά. Στις σκέψεις 114 επ. της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, το Γενικό Δικαστήριο δεν εξέτασε εντούτοις αν, υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, υπάρχουν άλλα περιστατικά τα οποία να τη διακρίνουν έναντι κάθε άλλου προσώπου.

55 Η Επιτροπή και το Land Rheinland-Pfalz εκτιμούν ότι ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

56 Αρκεί η επισήμανση ότι, όπως προκύπτει ιδίως από τις σκέψεις 32 έως 43 της παρούσας απόφασης, το Γενικό Δικαστήριο ουδόλως υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας, στις σκέψεις 111 επ. της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, ότι η επίδικη απόφαση δεν αφορούσε ατομικά την αναιρεσείουσα, κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, καθόσον η απόφαση αυτή εκδόθηκε κατά το πέρας της επίσημης διαδικασίας έρευνας, υπό το πρίσμα του κριτηρίου του ουσιώδους επηρεασμού της θέσης της στην οικεία αγορά.

57 Ως εκ τούτου, ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Επί του πέμπτου λόγου αναιρέσεως, με τον οποίο προβάλλονται παράβαση του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, παραβίαση των αρχών της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και της ισότητας των όπλων και πρόδηλη πλάνη εκτίμησης, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο εφάρμοσε υπερβολικά αυστηρά κριτήρια όσον αφορά την απόδειξη του ουσιώδους επηρεασμού της θέσης της αναιρεσείουσας στην οικεία αγορά

Επιχειρήματα των διαδίκων

58 Με τον πέμπτο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι, ακόμη και αν έπρεπε να εφαρμοσθεί το κριτήριο του ουσιώδους επηρεασμού της θέσης της στην αγορά, το Γενικό Δικαστήριο θα έπρεπε, λόγω των ιδιαιτεροτήτων της συγκεκριμένης περίπτωσης, να μετριάσει υπέρ της το βάρος αποδείξεως όσον αφορά το αν πληρούται εν προκειμένω το κριτήριο αυτό.

59 Ως προς το ζήτημα αυτό, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη όλα τα πραγματικά στοιχεία και όλα τα κρίσιμα μέτρα. Η αναιρεσείουσα δεν μπορεί, λόγω του αυθαίρετου τρόπου με τον οποίο παρουσίασε την κατάσταση η Επιτροπή και των συνακόλουθων, βλαπτικών γι' αυτήν, κενών πληροφόρησης, να υποχρεωθεί, λαμβανομένων υπόψη της αρχής της ισότητας των όπλων και της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, να αποδείξει ότι τα επίμαχα μέτρα επηρέασαν ουσιωδώς τη θέση της στην οικεία αγορά.

60 Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι, λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, απέδειξε ότι υπήρξε ουσιώδης επηρεασμός της θέσης της στην οικεία αγορά κατά το μέτρο που η Ryanair έλαβε, εκ μέρους της FFHG και του Land Rheinland-Pfalz, εκατοντάδες εκατομμύρια ευρώ και ότι τα μέτρα αυτά επηρέασαν ουσιωδώς τη θέση της αναιρεσείουσας στην αγορά, τόσο στον ευρωπαϊκό τομέα των αερομεταφορών όσο και στην κύρια επιχειρησιακή της βάση στην Φρανκφούρτη επί του Μάιν.

61 Κατά την Επιτροπή και το Land Rheinland-Pfalz, ο πέμπτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

62 Επισημαίνεται ότι η επιχειρηματολογία της αναιρεσείουσας, κατά την οποία το Γενικό Δικαστήριο όφειλε να μετριάσει υπέρ της το βάρος αποδείξεως, δεν στηρίζεται σε κανένα νομικό έρεισμα.

63 Πρώτον, στο μέτρο που η αναιρεσείουσα προβάλλει ελλιπή και εσφαλμένη εξέταση, εκ μέρους της Επιτροπής, των επίμαχων μέτρων, το γεγονός αυτό, ακόμη και αν θεωρηθεί αποδεδειγμένο, δεν μπορεί να επηρεάσει τη σημασία της προϋποθέσεως να είναι η επίδικη απόφαση ικανή να επηρεάσει ουσιωδώς τη θέση της στην αγορά, ούτε το βάρος αποδείξεως που απαιτείται προκειμένου να θεμελιωθεί η ενεργητική νομιμοποίηση για την άσκηση προσφυγής κατά της σχετικής με τα μέτρα αυτά αποφάσεως.

64 Δεύτερον, στο μέτρο που η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι, δεδομένου ότι έπρεπε να μετριασθεί υπέρ της το βάρος αποδείξεως ως προς τον ουσιώδη επηρεασμό της θέσης της στην αγορά, έχει πράγματι ανταποκριθεί σε αυτό το βάρος και παραθέτει προς τούτο τα πλεονεκτήματα που η Ryanair αποκόμισε από την FFHG και το Land Rheinland-Pfalz, αρκεί η επισήμανση ότι το

επιχείρημα αυτό στηρίζεται σε εσφαλμένη παραδοχή, στο μέτρο που, όπως προκύπτει από την προηγούμενη σκέψη, η αναιρεσείουσα δεν μπορεί να επικαλεσθεί τέτοιον μετριασμό του βάρους αποδείξεως.

65 Κατά συνέπεια, ο πέμπτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Επί του έκτου λόγου αναιρέσεως, με τον οποίο προβάλλεται πρόδηλη πλάνη εκτίμησης, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι τα μέτρα που αποτελούν το αντικείμενο της επίδικης απόφασης δεν επηρέασαν ουσιωδώς τη θέση της αναιρεσείουσας στην οικεία αγορά

Επιχειρήματα των διαδίκων

66 Με τον έκτο λόγο αναιρέσεως, ο οποίος προβάλλεται επικουρικώς, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο, πρώτον, ότι, στο πλαίσιο της εξέτασης της προϋπόθεσης σχετικά με τον ουσιώδη επηρεασμό της θέσης της στην αγορά, στηρίχθηκε σε εσφαλμένη αντίληψη σχετικά με την επίμαχη αγορά. Ως προς το ζήτημα αυτό, τα κριτήρια ανάλυσης που επέλεξε το Γενικό Δικαστήριο ήταν εσφαλμένα. Δεύτερον, οι κατά την κρίση του Γενικού Δικαστηρίου απαιτήσεις σχετικά με την αιτιώδη συνάφεια ήταν υπερβολικές. Τρίτον, το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη, κατά την ανάλυσή του, το γεγονός ότι η επίμαχη αγορά αναπτυσσόταν, στηρίχθηκε δε σε εσφαλμένες εκτιμήσεις όσον αφορά ιδίως το άνοιγμα βάσης της αεροπορικής εταιρίας Ryanair στον αερολιμένα Frankfurt am Main και τη γεωγραφική εγγύτητα του αερολιμένα αυτού με τον αερολιμένα Frankfurt-Hahn.

67 Όσον αφορά, κατ' αρχάς, τον ορισμό της σχετικής αγοράς, η αναιρεσείουσα βάλλει ειδικότερα κατά των σκέψεων 117 και 119 επ. της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, υποστηρίζοντας ότι το Γενικό Δικαστήριο εσφαλμένως απέρριψε τον ορισμό που έδωσε η αναιρεσείουσα με το σκεπτικό ότι αυτός δεν ήταν κρίσιμος, στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, για την εκτίμηση του παραδεκτού προσφυγής βάσει του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

68 Ομοίως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο στηρίχθηκε, στις ανωτέρω σκέψεις της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, σε εσφαλμένο ορισμό της σχετικής αγοράς, απορρίπτοντας τον συναφή ορισμό που πρότεινε η αναιρεσείουσα. Εν προκειμένω, η αγορά που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η αγορά των ευρωπαϊκών αεροπορικών μεταφορών και, κατά συνέπεια, του ευρωπαϊκού δικτύου αεροπορικών γραμμών των συγκεκριμένων ανταγωνιστριών εταιριών, ήτοι της Ryanair και της αναιρεσείουσας.

69 Εν συνεχεία, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι, ιδίως στη σκέψη 118 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, απέρριψε συλλήβδην και βάσει εσφαλμένων κριτηρίων εξέτασης τα στοιχεία και τα επιχειρήματα που η ίδια προέβαλε προκειμένου να αποδείξει ουσιώδη επηρεασμό της θέσης της στην οικεία αγορά, μολονότι τα στοιχεία αυτά είχαν συνοψιστεί στη σκέψη 117 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Γενικό Δικαστήριο παρεξέκλινε επίσης από τις απαιτήσεις σχετικά με την απόδειξη τέτοιου επηρεασμού, ιδίως όσον αφορά την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ αυτού και των επίμαχων μέτρων, όπως αυτές προκύπτουν από την απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1986, Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής (169/84, EU:C:1986:42).

70 Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο παρέβη και το άρθρο 47 του Χάρτη.

71 Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει, τέλος, ότι, αντιθέτως προς ό,τι αποφάσισε συναφώς το Γενικό Δικαστήριο, ιδίως στις σκέψεις 121 επ. της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, η ίδια προσκόμισε ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά, μεταξύ άλλων, με την ευρωπαϊκή εναέρια κυκλοφορία, τα ευρωπαϊκά δίκτυα αεροπορικών εταιριών, την αλματώδη ανάπτυξη της Ryanair και την αλματώδη αύξηση του αριθμού των επιβατών της, το άνοιγμα βάσης της Ryanair στον αερολιμένα Frankfurt am Main και τη γεωγραφική εγγύτητα του αερολιμένα αυτού με τον αερολιμένα Frankfurt-Hahn. Επομένως, η αναιρεσείουσα φρονεί ότι απέδειξε ότι τα επίμαχα μέτρα είχαν επηρεάσει ουσιωδώς τη θέση της στην οικεία αγορά.

72 Η αναιρεσείουσα συνάγει από τα ανωτέρω το συμπέρασμα ότι, αν το Γενικό Δικαστήριο είχε εκτιμήσει ορθώς τα ανωτέρω στοιχεία, θα έπρεπε να κρίνει την προσφυγή παραδεκτή.

73 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο έκτος λόγος αναιρέσεως βάλλει κατά της κυριαρχικής εκτίμησης των πραγματικών περιστατικών και των αποδεικτικών στοιχείων από το Γενικό Δικαστήριο και ότι, ως εκ τούτου, είναι απαράδεκτος. Εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή συμμερίζεται την άποψη του Land Rheinland-Pfalz ότι ο λόγος αυτός αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του ως αβάσιμος.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

74 Υπενθυμίζεται ευθύς εξ αρχής ότι το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι η απόδειξη του ουσιώδους επηρεασμού της θέσεως του προσφεύγοντος στην αγορά δεν σημαίνει ότι το Δικαστήριο πρέπει να αποφανθεί οριστικώς επί των σχέσεων ανταγωνισμού μεταξύ του συγκεκριμένου προσφεύγοντος και των δικαιούχων επιχειρήσεων, αλλά απαιτεί μόνον από τον εν λόγω προσφεύγοντα να καταδείξει κατά τρόπο πειστικό τους λόγους για τους οποίους η απόφαση της Επιτροπής μπορεί να θίξει τα θεμιτά συμφέροντά του, επηρεάζοντας ουσιωδώς τη θέση του στη συγκεκριμένη αγορά (πρβλ. αποφάσεις της 28ης Ιανουαρίου 1986, Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής, 169/84, EU:C:1986:42, σκέψη 28, της 22ας Νοεμβρίου 2007, Ισπανία κατά Lenzing, C-525/04 P, EU:C:2007:698, σκέψη 41, της 22ας Νοεμβρίου 2007, Sniace κατά Επιτροπής, C-260/05 P, EU:C:2007:700, σκέψη 60, και της 15ης Ιουλίου 2021, Deutsche Lufthansa κατά Επιτροπής, C-453/19 P, EU:C:2021:608, σκέψη 57).

75 Συνεπώς, από τη νομολογία του Δικαστηρίου συνάγεται ότι ο ουσιώδης επηρεασμός της ανταγωνιστικής θέσεως του προσφεύγοντος στην οικεία αγορά προκύπτει όχι από τη διεξοδική ανάλυση των διαφόρων σχέσεων ανταγωνισμού σε αυτήν, ανάλυση μέσω της οποίας θα μπορούσε να αποδειχθεί με ακρίβεια η έκταση του επηρεασμού της ανταγωνιστικής του θέσεως, αλλά, κατ' αρχήν, από την prima facie διαπίστωση ότι η χορήγηση του μέτρου το οποίο αφορά η απόφαση της Επιτροπής έχει ως αποτέλεσμα να επηρεάζεται ουσιωδώς η θέση αυτή (πρβλ. απόφαση της 15ης Ιουλίου 2021, Deutsche Lufthansa κατά Επιτροπής, C-453/19 P, EU:C:2021:608, σκέψη 58).

76 Εντεύθεν συνάγεται ότι η εν λόγω προϋπόθεση είναι δυνατόν να πληρούται εφόσον ο προσφεύγων προσκομίζει στοιχεία ικανά να αποδείξουν ότι το επίμαχο μέτρο μπορεί να επηρεάσει ουσιωδώς τη θέση του στην αγορά (απόφαση της 15ης Ιουλίου 2021, Deutsche Lufthansa κατά Επιτροπής, C-453/19 P, EU:C:2021:608, σκέψη 59 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

77 Ως προς το ζήτημα αυτό, το Δικαστήριο έκρινε, στις σκέψεις 63 και 64 της απόφασης της 15ης Ιουλίου 2021, Deutsche Lufthansa κατά Επιτροπής (C-453/19 P, EU:C:2021:608), και αντιθέτως προς όσα έκρινε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 116 της αναιρεσιβαλλόμενης

διάταξης, ότι για την prima facie διαπίστωση ότι η χορήγηση του μέτρου το οποίο αφορά η απόφαση της Επιτροπής έχει ως αποτέλεσμα να επηρεάζεται ουσιωδώς η ανταγωνιστική θέση του προσφεύγοντος δεν απαιτείται αυτός να προσδιορίσει την οικεία αγορά ή τις οικείες αγορές προσκομίζοντας πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με το μέγεθος και τη δομή τους, καθώς και τους ανταγωνιστές που δραστηριοποιούνται στις αγορές αυτές.

78 Αντιθέτως, όπως ορθώς υπενθύμισε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 112 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, κατά πρώτον, το γεγονός και μόνον ότι η πράξη της οποίας την ακύρωση ζητεί ο προσφεύγων είναι ικανή να ασκήσει κάποια επιρροή στις σχέσεις ανταγωνισμού που υφίστανται στην οικεία αγορά και ότι αυτός τελεί σε οποιαδήποτε ανταγωνιστική σχέση με τον ωφελούμενο από την πράξη αυτή δεν αρκεί ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ότι η εν λόγω πράξη τον αφορά ατομικά. Με άλλα λόγια, μια επιχείρηση δεν μπορεί να επικαλεσθεί αποκλειστικά και μόνον την ιδιότητά της ως ανταγωνίστριας της επιχείρησης που ωφελείται από το μέτρο που αφορά η πράξη της οποίας ζητεί την ακύρωση (πρβλ. αποφάσεις της 22ας Δεκεμβρίου 2008, British Aggregates κατά Επιτροπής, C-487/06 P, EU:C:2008:757, σκέψεις 47 και 48, και της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-33/14 P, EU:C:2015:609, σκέψεις 99 και 100).

79 Κατά δεύτερον, όπως ορθώς διαπίστωσε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 115 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, για να αποδειχθεί ο ουσιώδης επηρεασμός της θέσης ενός ανταγωνιστή στην αγορά δεν αρκεί να υποβληθούν μόνον ορισμένα στοιχεία που δείχνουν ελάττωση των εμπορικών ή οικονομικών επιδόσεων του προσφεύγοντος, όπως είναι η σημαντική μείωση του κύκλου εργασιών, μη αμελητέες οικονομικές απώλειες ή ακόμη σημαντική μείωση των μεριδίων αγοράς κατόπιν της χορηγήσεως της εν λόγω ενισχύσεως. Η χορήγηση κρατικής ενισχύσεως μπορεί να θίγει την ανταγωνιστική κατάσταση ενός επιχειρηματία και με άλλους τρόπους, ιδίως συνεπαγόμενη διαφυγόν κέρδος ή λιγότερο ευνοϊκή εξέλιξη από εκείνη που θα μπορούσε να σημειωθεί ελλείψει μιας τέτοιας ενισχύσεως (απόφαση της 15ης Ιουλίου 2021, Deutsche Lufthansa κατά Επιτροπής, C-453/19 P, EU:C:2021:608, σκέψη 61 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

80 Εν προκειμένω, κατ' αρχάς, στο μέτρο που, με τον έκτο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα ουσιαστικά προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι, για να εξετάσει το ζήτημα του ουσιώδους επηρεασμού της θέσης στην οικεία αγορά, όρισε την αγορά αυτή εσφαλμένα επειδή δεν έκρινε ότι επρόκειτο για τον ευρωπαϊκό τομέα των αεροπορικών μεταφορών, αποτελούμενο από το ευρωπαϊκό δίκτυο αεροπορικών γραμμών τις οποίες εκμεταλλεύονται οι διάφορες δραστηριοποιούμενες σε αυτόν αεροπορικές εταιρίες, ήτοι μεταξύ άλλων η Ryanair και η αναιρεσείουσα, διαπιστώνεται ότι το επιχείρημα αυτό βασίζεται σε αποσπασματική ερμηνεία της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης και δεν μπορεί, ως εκ τούτου, να ευδοκιμήσει. Πράγματι, από τη σκέψη 130 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης προκύπτει ότι το Γενικό Δικαστήριο έλαβε υπόψη την αγορά αυτή, όπως την είχε προσδιορίσει πρωτοδίκως η ίδια η αναιρεσείουσα.

81 Εν συνεχεία, στη σκέψη 131 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι ακόμη και αν γινόταν δεκτό ότι η σχετική εν προκειμένω αγορά μπορεί να οριστεί κατ' αυτόν τον τρόπο, δεν μπορούσε εντούτοις να θεωρηθεί ότι επηρεάστηκε ουσιωδώς η θέση της αναιρεσείουσας στην αγορά αυτή, ούτε υπό το πρίσμα του γεγονότος ότι η Ryanair εκμεταλλεύεται αεροπορικές γραμμές από τον αερολιμένα Frankfurt am Main ούτε υπό το πρίσμα των λοιπών στοιχείων που προέβαλε η αναιρεσείουσα.

82 Στο πλαίσιο της κυριαρχικής εκτιμήσεώς του των πραγματικών περιστατικών, η οποία δεν μπορεί να αμφισβητηθεί κατ' αναίρεση, πλην της περιπτώσεως της παραμορφώσεως των εν λόγω πραγματικών περιστατικών την οποία ουδόλως προέβαλε η αναιρεσείουσα εν προκειμένω, το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε, με τη σκέψη 141 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, στο συμπέρασμα ότι η αναιρεσείουσα δεν είχε αποδείξει σημαντική μείωση του κύκλου εργασιών της, μη αμελητέες οικονομικές απώλειες ή σημαντική μείωση του μεριδίου της στη σχετική αγορά ή στις σχετικές αγορές, κατόπιν της λήψεως των μέτρων υπέρ του αερολιμένα Frankfurt-Hahn, ακόμη και αν τα μέτρα αυτά μεταβιβάστηκαν στη Ryanair. Προσέθεσε ότι η νυν αναιρεσείουσα δεν είχε αποδείξει ούτε διαφυγόν κέρδος ή λιγότερο ευνοϊκή εξέλιξη από εκείνη που θα είχε σημειωθεί ελλείψει των μέτρων αυτών.

83 Τέλος, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα της αναιρεσείουσας ότι το Γενικό Δικαστήριο, στις σκέψεις 117 επ. της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, απέρριψε συλλήβδην και βάσει εσφαλμένων κριτηρίων εξέτασης τα στοιχεία και τα επιχειρήματα που η ίδια προέβαλε προκειμένου να αποδείξει ουσιώδη επηρεασμό της θέσης της στην οικεία αγορά, μολονότι τα στοιχεία αποδείκνυαν την ύπαρξη τέτοιου επηρεασμού.

84 Πράγματι, το Γενικό Δικαστήριο, αφού συνόψισε στη σκέψη 117 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης τα οκτώ επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία που προέβαλε η αναιρεσείουσα, έκρινε, αφενός, στη σκέψη 118 ότι τα περισσότερα από τα επιχειρήματα της αναιρεσείουσας αναφέρονταν απλώς στην γενική ανταγωνιστική πίεση που ασκούσαν οι εταιρίες χαμηλού κόστους στις παραδοσιακές αεροπορικές εταιρίες. Πλην όμως, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 78 της παρούσας απόφασης, κατά πάγια νομολογία, από τη διαπίστωση αυτή δεν μπορεί να αποδειχθεί ότι η επίδικη απόφαση επηρέασε ουσιωδώς την αναιρεσείουσα. Αφετέρου, επισημαίνεται ότι το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε τα ως άνω επιχειρήματα στο πλαίσιο της κυριαρχικής εκτίμησης των πραγματικών περιστατικών η οποία το οδήγησε στο συμπέρασμα που εκτίθεται στη σκέψη 141 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης και, επομένως, για τους ίδιους λόγους με εκείνους που εκτίθενται στη σκέψη 82 της παρούσας απόφασης, τα επιχειρήματα της αναιρεσείουσας πρέπει να απορριφθούν ως απαράδεκτα.

85 Κατά συνέπεια, πρέπει επίσης να απορριφθεί το επιχείρημα περί παράβασης του άρθρου 47 του Χάρτη.

86 Υπό τις συνθήκες αυτές, η αναιρεσείουσα δεν κατέδειξε ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας, ιδίως στη σκέψη 144 της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, ότι η ίδια δεν απέδειξε επαρκώς κατά νόμο ότι τα μέτρα που εξετάστηκαν με την επίδικη απόφαση την αφορούσαν ατομικά και ότι, επομένως, η προσφυγή ακυρώσεως που άσκησε έπρεπε να κριθεί παραδεκτή βάσει του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, ΣΛΕΕ.

87 Κατά συνέπεια, ο έκτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως εν μέρει απαράδεκτος και εν μέρει αβάσιμος.

88 Επειδή κανένας από τους λόγους που προέβαλε η αναιρεσείουσα προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως δεν μπορεί να ευδοκιμήσει, η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

89 Κατά το άρθρο 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, όταν η αίτηση αναιρέσεως απορρίπτεται ως αβάσιμη, το Δικαστήριο αποφαίνεται επί των δικαστικών εξόδων.

90 Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 1, αυτού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η αναιρεσείουσα ηττήθηκε και η Επιτροπή και το Land Rheinland-Pfalz ζήτησαν την καταδίκη της στα δικαστικά έξοδα, η αναιρεσείουσα πρέπει να καταδικασθεί στο σύνολο των δικαστικών εξόδων της παρούσας αναιρετικής διαδικασίας.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.

2) Η Deutsche Lufthansa AG φέρει, πέραν των δικών της δικαστικών εξόδων, και τα δικαστικά έξοδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Land Rheinland-Pfalz.

(υπογραφές)